

НАСТАВНО-НУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

У наставку своје III редовне седнице, одржаном 07. марта 2016. године, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду изабрало нас је за чланове Комисије за оцену докторске дисертације коју је поднео мр Ђорђевић М. Шебек. Пошто смо се упознали са садржином тог рукописа, част нам је да поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Колега Ђорђевић Шебек дипломирани је историчар уметности и магистар теологије. Постдипломске студије завршио је на Богословском факултету у Београду 2007. године, одбранивши тему *Верска политика цара Јустинијана I Великог и црквени спорови у VI веку*. Радио је као професор ликовне уметности у основној школи, гимназији и средњим стручним школама. Сада је запослен у Трговинско-угоститељској школи у Крагујевцу на пословима професора ликовне уметности. Написао два рада која се налазе у припреми за штампу.

Докторска дисертација мр Ђорђевића М. Шебека носи наслов *КТИТОРСКА ДЕЛАТНОСТ АРХИЕПИСКОПА ДАНИЛА II* и написана је на 643 стране рачунарски сложеног текста с пратећим научним апаратом, 357 илустрација у виду фотографија и цртежа, скраћеницама коришћене литературе и издања извора. Уз штампану верзију дисертације приложен је и DVD са текстом дисертације у PDF формату, који садржи илустрације у боји.

2. Предмет и циљ дисертације

Дисертација колеге Ђорђевића М. Шебека има за предмет истраживања задужбинарску активност и остварења српског архиепископа Данила II (1324-

1337). Реч је о ктиторству једне од најзначајнијих и најплодотворнијих личности средњовековне Србије. Образован и вишеструко надарен, он је био успешан дипломата, далековид архијереј, непоколебљив ратник, а пре свега неуморни културни прегалац. На културном пољу Данило II исказао се нарочито као писац изузетно вредног биографског зборника *Животи краљева и архиепископа српских*. Ванредно упућен у тајне уметности и архитектуре он је био саветник и повереник владара при изградњи њихових најзначајнијих задужбина. Међутим, и сам је предузео низ значајних ктиторских подухвата. Заслужан је за обнову живописа у цркви Светог Петра у Бијелом Пољу и довршавање храма Светог Саве у Лизици. Залагао се у обнови Жиче, па је у њој дао да се подигне и ослика трпезарија, односно повиси и фрескама украси кула. У Јелашцима је саградио двор и храм Светог арханђела Михаила, који је украсио живописом, док је у Магличу подигао ћелије и уредио од раније постојећу црквицу Светог Ђорђа. Ипак, најмонументалније ктиторско дело остварио је у оквиру Пећке патријаршије. Уз јужну страну цркве Светих Апостола подигао је храм Богородице Одигитрије с параклисом Светог Николе, а на западу необично пространу спољашњу припрату с кулом на чијем врху се налазио параклис Светог Данила Столпника. Заслугом Данила II осликане су велике зидне површине у припрати, цркви Богородице Одигитрије, као и на фасади како нових тако и старих пећких храмова. Архиепископ Данило није био само поручилац црквених здања и њиховог украса, већ и идејни творац архитектонског и сликарског програма својих задужбина. Утолико су природа и значај његове ктиторске делатности вреднији истраживачке пажње. У прошлости је та пажња била често посвећивана архиепископовом задужбинарству. Међутим, ктиторска делатност Данила II није сагледавана у целини, односно није систематски испитана у својим многоструким аспектима. Изостало је и њено проузданије постављање у контекст српске и источнохришћанске средњовековне културе. Најзад, до краја није био истражен ни међусобни однос Данилових ктиторских остварња и његовог књижевног дела, то јест његових богословских и идеолошких назора. Зато је циљ докторске дисертације колеге Шебека био, с једне стране, да се

употпуне знања о појединачним ктиторским доприносима архиепископа Данила II, а са друге, да се свеобухватно размотри и протумачи карактер његовог укупног задужбинарског прегнућа.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Мр Ђорђије Шебек пошао је од основне хипотезе да је архиепископ Данило II био не само ктитор кадар да материјално обезбеди настанак својих задужбина већ је био и саветник уметника којије давао идеје и планове и имао коначну реч при избору уметничких решења. Такав Данилов стваралачки ангажман тицао се свих грана ликовних уметности: архитектуре, скулптуре и сликарства, нарочито његове тематике и програма. Претпостављено је, такође, да су на ктиторску делатност и култну, односно посветну политику архиепископа Данила II кључни утицај имали догађаји из његовог живота, па се зато у тој делатности уочава снажан лични печат задужбинара. Висок уметнички дOMET ктиторија архиепископа Данила сведочи о његовом профилисаном укусу и истанчаном естетском осећању, али и о изузетно добром познавању сувремених уметничких токова.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Дисертација колеге Шебека подељена је на пет основних глава и низ поглавља, са пратећим деловима који олакшавају читање текста, као што су скраћенице и шири спискови литературе и извора.

У првој глави која носи наслов *ИСТОРИОГРАФСКА РАЗМАТРАЊА* (стр. 12-31), остварен је увид у токове досадашњих истраживања теме дисертације. При том је понуђен исцрпан и информативан преглед резултата до којих су дошли претходни истраживачи.

У другој глави рада, под кратким насловом *АРХИТЕКТУРА* (стр. 34-125), представљена је ктиторска активност архиепископа Данила у домену грађевинарства, праћена подробним разматрањем историјата обнављаних или из темења подизаних култних грађевина и профаних постројења. Најпре је пажња посвећена настанку црквеног средишта у Пећи и Даниловим

градитељским доприносима у том архиепископском манастиру, односно подизању цркве Богородице Одигитрије, велике приправе с кулом и параклиса Светог Николе, као и неким преградњама, украшавању и презентацији целине. Потом су анализирани архитектура осталих ктиторских остварења архиепископа Данила II и историјски подаци о њима.

У следећој глави рада, с насловом *СКУЛПТУРА У ЗАДУЖБИНАМА АРХИЕПИСКОПА ДАНИЛА II* (стр. 126-143), представљени су и проучени форма и иконографски садржај камене пластика у храмовима које је подизао архиепископ Данило, пре свега у Богородици Одигитрији у Пећи. Тамо су сачувани оригинални оквири прозорских отвора и портала, иконостасна преграда и ванредно обрађен саркофаг над гробом ктитора.

Четврта глава дисертације убедљиво је најобимнија и подељена је у више поглавља и потпоглавља, а написана је под сасвим лапидарним насловом *ЖИВОПИС* (стр. 144-550). У њој је пописан и описан, с нефункционалном подробношћу, тематски програм сликарства у свим пећким задужбинама архиепископа Данила II. Описи су праћени ишчитавањем натписа уз представе и неједнако одмереним пасажима посвећеним иконографској анализи сликаних садржаја. На крају ове обимне главе налази се доста кратко поглавље посвећено стилским особеностима фресака у Даниловим задужбинама.

Последња глава рада има наслов *ЖИВОТОПИС АРХИЕПИСКОПА ДАНИЛА ДРУГОГ И ЊЕГОВА КТИТОРСКА ДЕЛАТНОСТ* (стр. 551-610). Она представља, заправо, закључно разматрање у којем су подаци до којих се дошло током проучавања Данилових ктиторских сагледани кроз призму података које пружају писани извори, пре свега његово житије, о архиепископовој личности, његовом животном путу, наклоностима и способностима.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Упознат са релевантном литеретуром и проблематиком коју покреће ктиторска делатност архиепископа Данила II, колега Ђорђије Шебек је написао своју докторску дисертацију поштујући углавном ваљано одабрану научну методологију. Своје истраживачке резултате саопштио је у лепо и јасно

написаном раду, адекватно разрађене структуру. Прилежним сакупљањем, и систематизовањем обимне грађе која се односи на задужбинарство архиепископа Данила II, колега Шебек је остварио солидне претпоставке за сагледавање како самих ктиторија тако и активности на њиховом стварању. Први пут та делатност је свеобухватно и темељно размотрена као целина. При том су претходно морала бити решавана и многа појединачна питања везана за личност и схватања задужбинара, али и она која намећу његове задужбине. Нарочиту вредност дисертације представљају резултати настојања да се што подробније и уверљивије реконструише ктиторски, заправо стваралачки лик Данила II, да би се кроз њега сагледали архиепископови ктиторски доприноси и утврдила њихова природа. Захваљујући том настојању мр Ђорђија Шебека, обим и аспекти Данилове ангажованости, односно степен и природа његове укључености у процес стварања ктиторија, сада су знатно јаснији но што су били раније. Показано је да је задужбинарство архиепископа Данила, као врсног познаваоца уметности, књижевника и богослова, било истински стваралачки чин, и то не само по средњовековним узусима него и по савременим. Зато резултати колеге Шебека могу бити од знатне користи у будућим истраживањима различитих аспеката културе у старој српској држави, а нарочито уметности из прве половине XIV столећа.

6. Закључак

Докторска дисертација мр Ђорђија М. Шебека *КТИТОРСКА ДЕЛАТНОСТ АРХИЕПИСКОПА ДАНИЛА II* написана је у складу с одобреном пријавом и представља самостално и оригинално научно дело. Због свега наведеног, задовољство нам је да Наставно-научном већу Филозофског факултета препоручимо да прихвати докторску дисертацију Ђорђија М. Шебека и кандидату одобри усмену одбрану.

У Београду, 10. априла 2016.

др Драган Војводић, ванр. професор

др Миодраг Марковић, редовни професор

др Иван Стевовић, ванредни професор

др Татјана Стародубцев, ванр. професор
Академије уметности у Новом Саду